

Metafyzika x profyzika

Ačkoli slovo „metafyzika“ vzniklo jako knihovnické označení, bylo později filosoficky interpretováno, a to gramaticky chybně, jako „nad-fyzika“ resp. disciplína zabývající se „nad-přirozenem“ (supernaturale). Slovo samo se velice vžilo, a má svůj význam (ať už v pozitivním, nebo negativním smyslu) všude tam, kde kontrola smysly není možná. Ten důraz na smyslové poznání znamená zároveň omezení na to, co je (může být) právě teď na tomto místě (hic et nunc), čili omezení na okamžitou aktualitu. A podle mínění starých tato aktualita může být dvojitá: buď zase okamžitě pomíjí – pak to spadá do „fyziky“ -, nebo neproměnně trvá (aeternum nunc) – a pak to spadá do metafyziky. Protože však byly tyto přístupy a předpoklady již dávno opuštěny a protože jsme dnes toho přesvědčení, že nic v tomto světě netrvá v neproměnnosti, nýbrž že vše se buď pomalu nebo rychle proměňuje, metafyzika v onom zmíněném pojetí přestává být legitimní disciplínou; vše spadá do fyziky (s výjimkou čísel a geometrických útvarů). Tím je název „metafyzika“ vlastně uvolněn; a protože byl interpretován teprve dodatečně a dokonce vzhledem k etymologii chybně, můžeme jej interpretovat znovu a jinak. A protože vědy se zabývají výhradně tím, co „jest“ (eventuelně co „bylo“), přičemž přírodní vědy se omezují na to, co lze smysly zaznamenat, tedy co právě nyní zaznamenávám, nebo co jsme zaznamenali v minulosti, je z vědeckého zájmu naprosto vyloučeno to, co přichází, co teprve bude (a co není pouhým protažením toho, co už bylo, ani jeho pouhým napodobením). Ovšem nové vidění, nové rozpoznání nás přivádí k tomu, že smyslové poznatky samy nejsou schopny rozlišit, zda vnímané je celkem, částí nějakého celku anebo pouhou hromadou. Filosofie musí tedy zaměřit svou pozornost na tzv. přirozené celky („pravá jsoucna“, vnitřně sjednocená v celky) a na povahu celkovosti. K celkovosti však náleží časovost resp. časování. Pravá jsoucna jsou tedy událostmi, a to znamená, že k nim jako časovým celkům náleží nejen jejich okamžitá jsoucnost, nýbrž také jsoucnosti již uplynulé, jakož i jsoucnosti ještě nenastalé. O těch nelze říci, že prostě „nejsou“ resp. že jsou „ničím“. Proto je třeba pamatovat na filosofickou disciplínu, která se zabývá tím, co sice „ještě není“, ale co „přichází“, a tedy nejen změnit, ale zejména rozšířit chápání slova „skutečnost“ také na skutečnosti „adventivní“. Zde je potom zapotřebí se vyrovnat s Aristotelovým pojetím FYSIS a hlavně DYNAMIS.

(Písek, 030905-1.)